

Date: 13th December-2025

BUGUNGI KUNDA ADABIYOTNING O'RNI

Yo'ldashaliyeva Muslima

ADCHTI talabasi

Ilmiy rahbar : **Egamberdiyeva I.A.**

ADCHTI dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada bugungi globallashtirish va tezkor axborot oqimi sharoitida adabiyotning jamiyat hayotidagi o'rni va ahamiyati yoritiladi. Adabiyotning shaxs kamolotiga ta'siri, milliy o'zlikni anglashdagi roli, talaba-yoshlar tafakkurini shakllantirishdagi pedagogik imkoniyatlari hamda zamonaviy muammolar bilan bog'liq jihatlari tahlil qilinadi. Maqolada badiiy adabiyot, ilmiy-ommabop asarlar va raqamli platformalardagi adabiy kontentning ta'lim jarayoniga ta'siri misollar asosida ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar : Adabiyot, badiiy tafakkur, talaba-yoshlar, milliy o'zlik, ma'naviyat, globallashtirish, raqamli adabiyot, ta'lim.

KIRISH

Bugungi globallashtirish va axborotlashgan jamiyat sharoitida adabiyotning o'rni va ahamiyati tobora dolzarb masalaga aylanmoqda. Texnologiyalar rivoji, internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi insonning axborotni qabul qilish uslubini o'zgartirdi. Biroq shunday murakkab sharoitda ham adabiyot inson tafakkurini shakllantiruvchi, ma'naviy dunyosini boyituvchi muhim omil sifatida o'z mavqeini saqlab qolmoqda. Adabiyot – bu faqatgina badiiy matnlar majmui emas, balki xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi va ma'naviy qadriyatlarining ifodasidir. U jamiyatning ma'naviy darajasini belgilaydi, shaxsning axloqiy mezonlarini shakllantiradi. Ayniqsa, talaba-yoshlar uchun adabiyot hayotiy tajriba maktabi bo'lib xizmat qiladi. Mazkur maqolada bugungi kunda adabiyotning jamiyat va ta'lim tizimidagi o'rni, talaba-yoshlar hayotiga ta'siri, globallashtirish va raqamli muhit sharoitidagi imkoniyatlari hamda muammolari atroflicha yoritiladi.

I. Adabiyot – ma'naviyat va tafakkur manbai

Adabiyot inson tafakkuri va ruhiy olamiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan kuchli ma'naviy manbadir. U shaxsning dunyoqarashi, hayotga munosabati, axloqiy qadriyatlari shakllanishida muhim o'rin egallaydi. Badiiy asarlar orqali inson o'zini anglaydi, jamiyatdagi o'rnini tushunadi hamda hayotiy vaziyatlarga nisbatan mustaqil xulosa chiqarishga o'rganadi.

Talabalar hayotida adabiyot ayniqsa muhimdir. Chunki bu davr shaxsning intellektual va ma'naviy shakllanish bosqichi hisoblanadi. Badiiy matnlarni o'qish jarayonida talabalar tahlil qilish, qiyoslash, sabab-oqibat munosabatlarini aniqlash kabi ko'nikmalarni egallaydi. Masalan, roman va qissalarda qahramonlar xarakteri, ularning ruhiy kechinmalari, ijtimoiy muhit bilan munosabati talabaning psixologik tafakkurini boyitadi.

Date: 13th December-2025

Adabiyot insonda empatiya, ya'ni boshqalarning dardini his qila olish qobiliyatini rivojlantiradi. Bu esa jamiyatda sog'lom ijtimoiy munosabatlarning shakllanishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, bugungi individualizm kuchayib borayotgan davrda adabiyot insonni jamiyat bilan bog'lab turuvchi ma'naviy ko'priq vazifasini bajaradi.

Shuningdek, adabiyot estetik didni shakllantiradi. Til boyligi, badiiy tasvir vositalari, obrazlilik talabalarni nutq madaniyatiga e'tiborli bo'lishga undaydi. Natijada, adabiyot nafaqat ma'naviy, balki intellektual kamolotning ham asosiy omiliga aylanadi.

II. Adabiyot va milliy o'zlikni anglash

Adabiyot har bir xalqning tarixiy xotirasi va madaniy merosini o'zida mujassam etadi. Milliy adabiyot orqali avlodlar o'rtasida uzviylik ta'minlanadi, tarixiy tajriba va ma'naviy qadriyatlar yoshlar ongiga singdiriladi. Shu jihatdan adabiyot milliy o'zlikni anglashning eng muhim vositalaridan biridir.

O'zbek adabiyoti misolida qaraydigan bo'lsak, unda vatanparvarlik, sadoqat, adolat, insonparvarlik kabi umuminsoniy va milliy g'oyalar yetakchi o'rinni egallaydi. Alisher Navoiy asarlarida komil inson g'oyasi, Abdulla Qodiriy romanlarida millat taqdiri, Cho'lpon ijodida esa erkinlik va ma'rifat masalalari yoritilgan. Ushbu asarlar talabalarni o'z tarixiga befarq bo'lmaslikka undaydi.

Globallashuv sharoitida milliy o'zlik masalasi yanada dolzarb bo'lib bormoqda. Turli madaniyatlar o'zaro qorishib borayotgan bir paytda adabiyot yosh avlodni o'z ildizlarini unutmaslikka chaqiradi. Talabalar milliy adabiyotni o'rganish orqali o'z xalqining dunyo madaniyatidagi o'rnini anglay boshlaydi.

Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida milliy adabiyot fanining chuqur o'qitilishi ma'naviy xavfsizlikni ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

III. Zamonaviy adabiyot va globallashuv

Zamonaviy adabiyot globallashuv jarayonlari bilan chambarchas bog'liq holda rivojlanmoqda. Bugungi kunda adabiy asarlar nafaqat milliy doirada, balki xalqaro miqyosda ham o'qilmoqda va muhokama qilinmoqda. Tarjimalar sonining ortishi turli xalqlar adabiyotini bir-biriga yaqinlashtirmoqda.

Biroq globallashuv adabiyot oldiga muayyan muammolarni ham qo'yimoqda. Ommabop, yengil mazmundagi asarlarning ko'payishi, tijorat manfaatlarining ustun kelishi badiiy saviyaga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois sifatli adabiyot va ommaviy adabiyot o'rtasidagi farqni tushuntirish talabalarning adabiy didini shakllantirishda muhimdir.

Zamonaviy adabiyot bugungi jamiyat muammolarini, jumladan, migratsiya, axborot bosimi, shaxsiyatsizlik, ma'naviy inqiroz kabi masalalarni yoritadi. Bu asarlar talabalarni zamon bilan hamnafas fikrlashga undaydi.

IV. Adabiyotning ta'lim jarayonidagi ahamiyati

Adabiyot ta'lim jarayonida muhim pedagogik vosita hisoblanadi. U talabalarni mustaqil fikrlashga, o'z fikrini asoslab berishga o'rgatadi. Badiiy matnlar bilan ishlash jarayonida talabalar tahlil, sintez va baholash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Adabiyot darslarida olib boriladigan munozaralar, esse va ijodiy ishlar talabalarni faol o'quv jarayoniga jalb qiladi. Bu esa ta'lim samaradorligini oshiradi. Ayniqsa,

Date: 13th December-2025

filologiya yo'nalishidan tashqari sohalarda ham adabiyot fanining o'qitilishi talabalar nutq madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, adabiyot axloqiy tarbiyaning muhim manbai bo'lib, talabalarni halollik, mas'uliyat, insonparvarlik ruhida tarbiyalaydi.

V. Raqamli davrda adabiyot va kitobxonlik

Raqamli texnologiyalar adabiyotning shakli va tarqalish usullarini tubdan o'zgartirdi. Elektron kitoblar, audiokitoblar va onlayn platformalar kitobxonlik imkoniyatlarini kengaytirdi. Talabalar istalgan joyda va vaqtda adabiy asarlardan foydalanish imkoniga ega bo'ldi. Biroq raqamli muhitda chalg'ituvchi omillar ham ko'p. Ijtimoiy tarmoqlar va qisqa kontentlarga qiziqish chuqur mutolaani cheklashi mumkin. Shu sababli raqamli muhitda kitobxonlik madaniyatini shakllantirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Oliy ta'lim muassasalarida elektron kutubxonalar va raqamli adabiy platformalardan samarali foydalanish talabalar mutolaasini qo'llab-quvvatlaydi.

VI. Adabiyotning ijtimoiy hayotdagi roli

Adabiyot jamiyat hayotining oynasi bo'lib, unda mavjud muammolar, ijtimoiy ziddiyatlar va insoniy kechinmalar aks etadi. Badiiy asarlar jamiyatni tanqidiy nigoz bilan ko'rishga, mavjud kamchiliklar ustida o'ylashga undaydi.

Ko'plab asarlarda adolat, tenglik, inson huquqlari masalalari ko'tarilgan bo'lib, bu talabalar ongida faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantiradi. Adabiyot jamiyatni ma'naviy jihatdan yangilashga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bugungi kunda adabiyot jamiyat ma'naviy hayotining ajralmas qismi bo'lib qolmoqda. U insonni fikrlashga, his qilishga va xulosa chiqarishga o'rgatadi. Talaba-yoshlar uchun adabiyot nafaqat o'quv fani, balki shaxsiy kamolot, axloqiy tarbiya va intellektual rivojlanish manbai hisoblanadi.

Globallashuv va raqamli texnologiyalar davrida adabiyot yangi shakllarda namoyon bo'layotgan bo'lsa-da, uning asosiy vazifasi o'zgarmaydi. Ya'ni adabiyot inson qalbini tarbiyalaydi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni singdiradi hamda jamiyatda sog'lom ma'naviy muhitni shakllantirishga xizmat qiladi.

Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida adabiyot faniga e'tiborni yanada kuchaytirish, talabalarni mutolaaga keng jalb etish va sifatli adabiyotlar bilan ta'minlash dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Karimov I. A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida. – Toshkent: O'zbekiston, 1997.
3. Navoiy A. Xamsa. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.
4. Qodiriy A. O'tkan kunlar. – Toshkent: Sharq.
5. Cho'lpon. Asarlar to'plami. – Toshkent.
6. Oybek. Navoiy. – Toshkent.
7. Abdullayev A. Adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent.
8. Hotamov N. Adabiy jarayon va zamon. – Toshkent.
9. Internet manbalari: Milliy elektron kutubxona materiallari.